

İstihdam, üretim ve ulusal bir özden yoksun...

KİMLİKSİZ EKONOMİK MODEL (*)

USİAD Ekonomi Politikaları Çalışma Grubu

Cumhuriyetin kuruluşunun ardından ekonomiye verilen önem bir süre sonra etkinliğini yitirdi. Uygulanan ekonomik politikalar, ulusal nitelikten yoksunlaştı, Dünya Bankası, IMF güdümüne girildi.

Ülkenin gelişme oranı ciddi boyutlarda görünmesine karşın toplum yaşamı bundan hiç etkilenmiyor. Kalkınma, başka ülkelerin istihdamını gündeme getirdiği için Türkiye'de işsizlik artıyor. Türkiye ile Güney Kore arasında 50 yılda açılan makas, bilimsel kalkınmanın önemini de ortaya koyuyor.

Cumhuriyetin ilanından sonra Mustafa Kemal Atatürk'ün önem verdiği konulardan biri ulusal sanayiye geliştirmektir. İzmir İktisat Kongresi ile bu süreç başlamıştı. Kongrede alınan kararlardan iki tanesi; hammaddesi yurt içinde bulunan veya yetiştirilebilen sanayi dallarının kurulması ve el işçiliğinden, küçük imalattan süratle fabrikaya veya büyük işletmeye geçilmesi şeklindeydi.

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra sanayileşmeyi başlatabilmek için önce özel sektörün, gelişmiş teknolojileri transferi gündeme gelmiş, ancak alt yapıda, eğitim, yani eğitilmiş personel başta olmak üzere karşılaşılan temel eksiklikler nedeniyle sonuç alınamamış, sanayi ürünlerinin ithaline yönelmiştir. Daha sonra 1929-1932 yılları arasındaki dönemde ithalatı durdurma, üretime yönelme çabaları gösterilmiş, yine plan ve hedefin tam olarak yapılamaması ve başta bu alanda çalışacak uzman kadrosu, alt yapı olanakları sayısal olarak belirlenemediği için sonuç alınamamıştır. Konuya bilinçli yaklaşım devlet ile özel sektörün işbirliğini gündeme getirmiş, özel sektörün devlet tarafından desteklenmesi ile sanayileşme yavaş yavaş başlamıştır. Çimento, şeker, demir-çelik yanında hayvancılığa dayalı merinos gibi sanayi işletmeleri kurulmaya başlamış, üretime geçilmiştir. Yeni savaştan çıkmış on milyon nüfuslu Türk toplumu bu aşamaları hem dışa borçlanmadan hem de Osmanlı döneminden kalan borçları ödeyerek gerçeleştirmiştir.

Özellikle 1930'lu yıllarda ve 1960 sonrası planlı kalkınma dönemlerinde ülkemizde farklı sektörlerdeki üretim belli bir düzeye ulaşmış ve Türk ekonomisi üretici olma niteliğini elde etmiştir. Ancak 1980'li yıllardaki dışa açılma politikaları ise ülkemizin ekonomisine farklı bir yön vermiş, ithal ikameci politikalar tamamen rafa kaldırılmıştır. Bu dönemde liberalleşme politikasıyla birlikte toplumumuz adeta yağmur gibi yağın ithal mallarıyla tanışmış, iç ve dış borçlanma başlamıştır. Bu dönem devlet destekli karma ekonomiden piyasa ekonomisine doğru doludizgin bir geçişin başladığı dönem olmuştur.

(*) Cumhuriyet Strateji Mart 2008

Bu dönemin sonrasında ülkemiz ekonomik krizler yaşamış ve günümüzde uygulanan yüksek faiz düşük kur politikası ile istihdam ve üretimden uzaklaşmış ve ülkemiz tam bir rant cennetine dönmüştür.

PLANLI EKONOMİK SOYKIRIM!

Dünyanın en önemli ekonomistlerinden biri olan ve Uluslararası finans çevrelerinin sömürüleri ile ilgili pek çok çalışması bulunan Prof. Chossudovsky 'Yoksulluğun Küreselleşmesi' adlı kitabında, geri kalmış ya da gelişmekte olan ülkelere, nasıl planlı bir şekilde ekonomik soykırım uygulandığını anlatmış ve uluslararası finans kuruluşlarının, bağımsız ülkeleri nasıl vesayetleri altına aldığına belgelemiştir.

Prof. Chossudovsky, IMF ve Dünya Bankası'nın 'Yapısal Uyum Programı' adı altında uyguladığı "ekonomik soykırım programının uygulanma evreleri ve ortaya çıkan sonuçlar ülkemizde yaşananlarla büyük bir uyum içerisinde bulunmaktadır. Prof. Chossudovsky çalışmasında ekonomik soykırım süreci, borçlu olan bir ülkenin kredi anlaşmaları ile başlar deyip yerli üretimin çöküşü, kamu mallarının borç ödeme için satılışı ve bankaların el değiştirmesi evrelerine vurgu yapar.

Yine aynı çalışmada "Devletin kamu maliyesi parçalanırken, yoksulluk yönetimi için acil sosyal yardım fonu devreye sokulur. Bu bir toplumsal mühendislik yaklaşımıdır. Toplumsal huzursuzluk, minimum maliyetle azaltılmaya çalışılır" denmektedir.

BÜYÜME KESİNTİSİZ AMA!

Türkiye, 2003 yılı başından beri kesintisiz bir şekilde büyüyerek bir rekor kırmıştır. Ancak, ucuz dövizle dayanan ithalatın yarattığı bu büyüme, Türkiye'nin dışında başka ülkelerin üretim ve istihdamını arttırmıştır. Bu durumda ulusal bir ekonomi politikasından söz etmek imkansızdır. Kurlardaki aşırı düşüş, toplam GSMH'nin ve kişi başına düşen milli gelirin olması gerektiğinden (olduğundan) yüksek hesaplanmasına yol açmıştır.

Milli gelir 2003-2006'yı kapsayan dört yıllık dönemde sabit fiyatlarla sadece yüzde 32.7 büyürken, reel kurdaki düşüş nedeniyle, 2002 yılı sonunda 181 milyar dolara ulaşan GSMH 2006 yılında yüzde 122'lik artışla 400 milyar dolara ulaşmıştır.

Bu dönemde kur enflasyon kadar artmış olsaydı, 1 dolar 2006 ortalamasında 2.4 YTL olacak ve 399.7 milyar dolara yükselen milli gelir ise 240 milyar dolara inecekti. Kişi başına düşen milli gelir ise 5 bin 500 dolar değil 3 bin 500 dolar olacaktı.

Uygulanan büyüme modeli aslında Türkiye'nin değil, başka ülkelerin üretim ve istihdam artışlarına katkı yapmaktadır. Büyümenin istihdam yaratmaması (yaratamaması) nedeniyle, işsizlik, azalmak bir yana daha da artarak kronikleşmiş ve gelir dağılımı daha da bozulmuştur.

SADECE İKTİSADİ BÜYÜME YETMEDİ!

Uygulanan ekonomi politikaları İktisadi büyüme sadece ve sadece GSMH'nin büyümesini ifade eder. Daha basit bir anlatımla bahis edilen şey kişi başına düşen milli gelirdir. Fakat milli gelirin fertler arasında nasıl paylaşıldığı konusunda bilgi vermez. Gerçek olan bir şey varsa son 4,5 yılda kişi başına düşen milli gelir (kağıt üzerinde) artmıştır. Ancak iktisadi büyüme performansı iyi olmasına rağmen bu performans neden iktisadi kalkınma ve sosyo-ekonomik gelişmeye yol açmamıştır? Diğer bir ifadeyle kişi başına düşen milli gelir artmasına rağmen vatandaşlarımızın yaşam koşulları iyileşmeyerek neden kötüye gitmiştir?

Son dönemde gelir dağılımı daha da bozulmuş ve faiz, rant ve kolay kar elde edenlerin milli gelirden aldığı pay artarken, ücretlilerin payı gerilemiş, milletin efendisi köylü ve çiftçi ise yok olmaya yüz tutmuştur. Milli gelirden böylesi bir sıçramaya sahip olan Türkiye bu gelirin paylaşımında ise sınıfta kalmış ve dünyada insani kalkınma endeksinde 92. sırada yer almıştır. Foreign Policy dergisi Türkiye'nin tüm dünyada bu dengesizliğe sahip en başarısız 92. ülke olduğundan bahisle Kazakistan, Gana ve Ukrayna gibi ülkelerden daha geride kalarak El Salvador ile aynı sırada yer aldığımızı vurgulamıştır.

SORUNLAR ARTTI

Son dönemde Türkiye ekonomisini neredeyse tasfiye eden rekor sıcak para hacmi, çok yüksek cari açık, ikiye katlanmış iç-dış borç stoku ve sayısı artmış bir işsizler ordusu ile karşı karşıya bırakarak Türkiye ekonomisinin yapısal sorunları artmıştır.

Türkiye'nin kamu kesimi iç borçları son 5 yılda (2003-2007) 150 milyar YTL'den 256 milyar YTL'ye çıkmıştır. Aynı dönemdeki enflasyon artışının yüzde 46,3 olduğunu dikkate alırsak iç borçlarımız reel olarak yüzde 17.4 artmıştır.

Kamu kesimi dış borçları ise 2003-2007 döneminde 71 milyar dolardan 87 milyar dolara çıkmıştır. Bu döneme ait ABD enflasyonu olan yüzde 16'dan bu artışı arındırdığımız zaman dış borçlarımızın reel olarak yüzde 6 arttığını söyleyebiliriz.

Türkiye'nin son beş yıldaki GSMH büyümesinin yüzde 31 olduğunu hatırlarsak kamu iç ve dış borçlarındaki gelişmelerin pozitif olduğu ve yönetilebilir olduğu söylenebilir. Ancak bu gelişme reel bir gelişme olmamıştır.

Dünya Bankası ile IMF kredileri ve IMF direktifleri ile mali yapımızın bilinçli bir şekilde bozulmasına neden olarak kamu yatırımlarının tamamen ortadan kalkması sonucunu doğurmuştur. Her mali yılsonunda bütçemizin faiz dışı fazla vermesi başarı değildir.

Devletin asli görevlerinden olan kamu yatırımlarının ve en önemlisi istihdam yaratmanın ortadan kalkmasına neden olunmuştur. Mevcut konjonktürde bütçenin faiz dışı fazla vermesi aslında yatırım yapılmaması anlamına gelmektedir. Ekonomik yorumlarda sözü edilen pozitif rakamlar ve gelişmeler bu sistemin bir sonucudur.

2002-2007 döneminde Hong Kong yüzde 29, Singapur yüzde 27, ABD yüzde 12, Fransa yüzde 5, Almanya yüzde 1, İtalya yüzde 0 büyürken Türkiye yüzde 31'lik büyümeyi kamu kesimi borçlanması ile değil özel kesim (reel sektör) borçlanması ile finanse etmiştir. Bu sürecin sonunda da reel sektör önemli boyutta bir kur riski almıştır.

YABANCILAŞAN EKONOMİ

Uygulanan bu ekonomik modelin ortaya çıkardığı üç temel sorun cari açık ve dış ticaret açığı, yüksek reel faiz ve yüksek borçlanmadır.

Kurun düşük olması ve güçlü YTL, ithalatı teşvik etmekte ve üretimi, yatırımı ve dolayısıyla istihdamı sürekli olarak düşürmektedir. Günümüzde 35 milyar dolar seviyesine ulaşan cari açık 2000 yılında yalnızca 8 milyar dolar iken aniden ortaya çıkan finansman problemi ve bu problemin çözüm imkansızlığı o dönemde yaşanan ekonomik krizin en temel nedeni olmuştur. Dolayısıyla konu cari açığın miktarından yani ne kadar olduğundan ziyade mevcut cari açığın finansmanı olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye bugün bu ağır cari açığı uluslararası piyasalardaki likitle, özelleştirme adı altında yapılan satışlar ve yüksek reel faizlerle finanse etmektedir. Ancak uluslararası piyasalarda ya da Türkiye içinde çeşitli sebeplerle oluşabilecek en ufak bir dalgalanma, ekonomimizin kırılganlığını daha da derinleştiren büyük darbelere sebep olmaktadır.

Gelişmekte olan ülkeler yüzde 56 seviyesinde reel faiz öderken ülkemiz dünyanın en yüksek reel faizini (yüzde 10) ödemektedir. Bunun sebebi cari açığın finansmanında olası bir riskin oluşmasını engellemektir. Buna bağlı olarak da olay giderek derinleşmekte ve kronikleşmektedir

Cumhuriyet tarihinin en büyük borçlanma miktarının yanı sıra, yüzde 70'i yabancı fonların elinde olan borsanın ve neredeyse sigorta şirketlerini de dahil edersek finans sektörünün yüzde 60'ının yabancı sermayenin eline geçtiği söylenebilir. Bu konjonktürde sıcak paranın bir sebepten dolayı dışarıya çıkmak veya çıkartılmak!!! istenmesi halinde keskin bir bıçak sırtında yürüyen ekonominin dengesi kolayca bozulabilir.

Ciddi kırılmalıklar barındıran böyle bir ekonomik yapıda kur riski tekrar ortaya çıkmaktadır. Bu durumda reel sektör büyük bir risk altına girmiş bulunmaktadır.

Türk ekonomisinin sıcak paranın çıkışından bu denli etkilenecek bir duruma getirilmesi ulusal siyasi iradenin uluslararası finans çevrelerinin taleplerine de çok duyarlı hale gelmesine neden olmuştur.

Ekonominin bugünkü durumu ve gidişat göz önüne alındığında olası bir ekonomik kriz ciddi bir düzeltme yapılmazsa sadece bir zaman meselesi olarak görülmektedir.

AR-GE'SİZ OLMAZ

Bilindiği üzere bilimin gelişmesi ve teknoloji üretme kavramları araştırma

(AR) geliştirme (GE) sırasını izlemiştir. Bu çalışmalar objektif bir olgu olan bilimin kapsamında sürdürülmektedir. Bazı toplumların geçmişlerinde bu konuda çok fazla yüzyıllarla ifade edilen planlı, gelişmeye katkı sağlayan, refahı getiren üretime yansıyan, istihdam yaratan, ekonomik getirileri olan bir dönem mevcuttur. Bu çalışmalarda daha çok doğa bilimleri, teknoloji üretme ve geliştirme üzerinde durulmuştur.

AR-GE kavramının önce ulusal yarar sonra uluslararası güç anlamına geldiği artık anlaşılmıştır. Bu çerçevede oluşması gereken bilinç; üretilecek ürün hedeflerinin, önce kendi doğal kaynaklarımıza göre belirlenmesi, bu ürünün üstün kaliteli olarak uygun maliyette üretilmesi için gerekli "bilgi, birikim ve teknolojinin araştırılması ve geliştirilmesidir". Böyle bir düşünce çerçevesinde ulaşılabilecek olan teknoloji egemenliği, ülke kaynağının dışa akmasına engel olacaktır

50 YILDA AÇILAN FARK

1950'li yıllarda Güney Kore'nin ulusal geliri 150 dolar, Türkiye'de 450 dolardır. 50 yıllık zaman dilimi sonunda Güney Kore'de ulusal gelir 80 kat artarak 12.000 dolara ulaşmış, Türkiye'nin ise 3000 dolar civarında kalmıştır. Böyle bir karşılaştırma yapılırken ortaya çıkan gerçek bu tür bir kalkınmışlığın ve dolayısıyla toplumsal refahın AR-GE sonucu üretilen teknolojinin ekonomik dolayısıyla sosyal kalkınmanın koşulsuz çözüm olduğudur.

Türkiye ile diğer ülkeler arasındaki ulusal gelir farkının oluşumunda Türkiye'nin ulusal bir bilim ve teknoloji politikası temelinde bir ekonomik kalkınma hamlesi yaratamayışi etkin rol oynamıştır. Bu gerçek aslında çok bilinen ve İ.Ö. 500'lü yıllarda yani yaklaşık 2500 yıl önce Konfiçyüs tarafından '...ürettiğin ürünü bir kez satarsın kazanırsın ama sende kalmaz, ancak ürününü daha iyi üretme bilgisine sahipsen kazancın bir kez değil sürekli olur...' şeklinde ifade edilmiştir.

SÜREKLİ ULUSAL POLİTİKA

Türkiye'nin mevcut ekonomik modeli, istihdam ve üretimin yaratamamasının yanı sıra genel olarak ulusal bir kimliğe de sahip değildir. Bu nedenle de ekonomimiz hızla yabancılaşmış ve büyük bir kırılmalık riski taşımaya başlamıştır. Bunun acilen düzeltilmesi ve sanayimizin de AR-GE temelinde öncelikle kendi ulusal kaynaklarını kullanarak üretim yapan bir niteliğe kavuşturulması büyük bir önem taşımaktadır. Ekonomimizin içinde bulunduğu bu durum ülkemizin siyaseten dayatılan uluslararası politikalar karşısında göstermesi gereken ulusal reflekslerini de ortadan kaldırmaktadır. Tüm bu nedenlerle ülkemiz artık ekonomideki yapısal bozuklukları bir an önce düzeltmelidir. Ulusal ekonomi

politikalarını sadece darboğaz yaşanan dönemler için değil sürekli gündeminde tutmalı ve uygulamalarını da sürekli kılmalıdır. Bu anlamda uygulanacak ulusal ekonomi politikalarının birbirini tamamlayıcı adımlar içermesi ve süreklilik taşıması, en az ulusal kimlik taşıması kadar önemlidir.

Ekonomik durum, çalışanları sokağa döküyor...